Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto
Rautatieläistenkatu 6
00520 Helsinki

Asia: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+146/2021

Teema: Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus (29.10.); 1. Talousarvioesityksen painotukset/kipupisteet; 2. Toimenpiteet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon turvaamiseksi, ml. etäopetuksesta aiheutuneiden haittojen ja oppimisvajeen paikkaaminen; 3. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelujen kehittäminen sekä 4. Opettajien täydennyskoulutuksen tarpeet ja mahdollisuudet

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto (VOL) kiittää mahdollisuudesta lausua vuoden 2022 talousarvioesityksestä ja keskittyy tarkastelemaan esitystä varhaiskasvatuksen lähtökohdista seuraavasti:

Suomen menestyminen on perustunut koulutukseen. Se on syystäkin tärkeä menestystekijä suomalaisille.

Suomalaisten koulutus- ja osaamistaso on kansainvälisesti vertaillen edelleen korkea, mutta kehityksessä on huolestuttavia merkkejä. Eriarvoisuus ja oppimiserot ilmiöinä ovat uhanneet suomalaisen koulutuksen menestystarinaa jo ennen koronaa. Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää muistaa varhaiskasvatuksen vaikuttavuus, joka kansainvälisin tutkimuksin on osoitettu. Lasten sosiaaliset, emotionaaliset ja kielelliset taidot luodaan jo päiväkodeissa. Tutkimukset ovat tuoneet yhä vahvemmin esille, että varhaiskasvatus on keskeisessä roolissa oppimiskykyyn, koulutushalukkuuteen ja eriarvoisuuden ehkäisyssä. Varhaiskasvatus vaikuttaa erityisen voimakkaasti, jos lapsen perheen sosioekonominen asema on muita matalampi.

Varhaiskasvatuksen vaikutukset vaikuttavat sukupolvien yli, mutta vain, jos se on korkeatasoista. Keskeistä on nähdä varhaiskasvatus toimintana, jossa resurssien riittävällä ja oikein kohdentamisella saavutetaan sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä merkittäviä hyötyjä. **Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus ei konkretisoidu ilman varhaiskasvatuksen opettajia.**

- ➔ **Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto pitää panostuksia varhaiskasvatukselle tärkeinä, mutta varhaiskasvatus, perusopetuksen ohella tarvitsee riittävää kuntien perusrahoitusta valtionosuuksien kautta.**

Nyt esimerkiksi varhaiskasvatuksen korona-ajasta toipumiseen ei ole esityksessä suunnattu varoja. Korona-aika on ollut erityisen vaikea päiväkodeissa, jossa opettajat työskentelivät läpi pandemian. Sijaisten saatavuus paheni ja opettajilla oli huoli omasta ja läheistensä terveydestä. On havaittavissa merkkejä, että erityisesti varhaiskasvatuksen opettajat ovat kuormittuneet ja opettajuus on kriisiytymässä. **Tilanne**

pahenee, jos varhaiskasvatuksen opettajien työntekemisen edellytyksille ei suunnata riittävästi resursseja.

1.Talousarvioesityksen painotukset/kipupisteet;

On hyvä, että talousarvioesityksessä on suunnattu suunnitelmien mukaan 80 000 000 euroa Oikeus oppia, varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman läpiviemiseen. Kaksivuotisen esiopetuksen pilotointi on jo käynnistynyt hyvin kunnissa.

Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten yksilöllisiä oppimisen, kehityksen ja mahdollisia tuen tarpeita on tärkeää tunnistaa ja osoittaa vaikuttavia toimenpiteitä riittävän varhain. Tämä on kaikkein tehokkainta ja vaikuttavinta tukea.

Varhaiskasvatuksen opettajat ovat jo vuosia odottaneet, että lapsen tuen malli saataisiin viimeinkin lainsäädäntöön ohjaamaan selkeästi ja yhdenvertaisesti lapsen tuen toteuttamista. Varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen malliin osoitetut panostukset ovat kuitenkin täysin riittämättömiä. Varhaiskasvatuksen tuen lainsäädäntöuudistukseen varattu pysyväisrahoitus on 15 miljoona euroa vuodessa. Tuen uudistukseen varattu rahoitus on katsottu kuluvan hallinnollisen päätöksen kustannuksiin (1,5 milj. €) ja lopulla rahoituksella (13,5 milj.€) kunta voisi esimerkiksi lisätä varhaiskasvatuksen hoitohenkilökuntaa tai pienentää lapsiryhmiä. Valinnanvapaus jää täysin kunnille ja on päivänselvää, ettei pelkkä ryhmänpienennys tai avustajien palkkaus riitä lapsen oppimisen tueksi.

- ➔ **Panostus varhaiskasvatuksen erityiseen tukeen on täysin riittämätön ja VOL esittää, että edellä mainittu määräraha tulee käyttää siten, että lapsella on todellinen oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetukseen.**

Valtakunnallinen kehityksen ja oppimisen tukea ja inklusiivista varhaiskasvatusta koskevassa kyselyssä (2021) todettiin, että tuki toteutuu vaihtelevasti, se asettaa lapset eriarvoiseen asemaan ja rakenteellisen tuen saaminen on harvinaista. Keskeiset esteet tuen toteutumiseen liittyvät resursseihin, kuten erityisopettajien saatavuuteen, henkilöstön pysyvyyteen ja osaamiseen sekä lapsiryhmiin. Nämä liittyvät monilta osin taloudellisiin tekijöihin, johon on tarpeen suunnata rahaa. Riittämätön rahoitus aiheuttaa myös sen, että **tuen portaiden välille ei ole säädetty selkeää eroa.** Tämä tulee aiheuttamaan ongelmia tuen yhdenvertaiselle toteuttamiselle.

Merkittävä ongelma on myös se, että tällä hetkellä varhaiskasvatuslaissa säädetään ainoastaan, että kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Tämä ei turvaa sitä, että edes jokaisessa päiväkodissa olisi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lainsäädäntö ei myöskään määrittele, kuinka monen lapsen tuen tarpeisiin yhden varhaiskasvatuksen erityisopettajia tulisi vastata.

Selvityksessä (2021) todetaan myös, että valtakunnallisella tasolla tukeen on varattava riittävästi rahoitusta, siten että oppimisen tuki on pitkäjänteistä ja mahdollistaa pysyvien tuen rakenteiden parannusten toteuttamisen.

- ➔ **VOL katsoo, että aivan keskeistä on turvata lainsäädäntötasolla erityisopettajamitoitus, jotta jokaisella lapsella on riittävä kasvun ja oppimisen tuki. Erityisopettajamitoitus taas olisi keskeisin keino edistää sitä, että opettajalla olisi riittävästi aikaa jokaiselle lapselle. Sopiva suhde on 1:100.**

Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja sitä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jolloin sen toteuttamiseen tarvitaan opettajia. Erityisopettajan antama oppimisen tuki on keskeisin tuenmuoto lapsen näkökulmasta**. Tämä edellyttää riittävää rahoitusta.**

Opettajapula hidastaa varhaiskasvatuksen kehittämistä

Varhaiskasvatuksen opettajien tarve on mittava ja maanlaajuinen. Erityisen kriittinen tilanne on ruotsinkielisten varhaiskasvatuksen opettajien suhteen.

Varhaiskasvatuslain tavoitteiden, vuoden 2030 henkilöstörakenteen saavuttamiseksi ja varhaiskasvatuksen kehittämiseksi on varhaiskasvatuksen opettajia koulutettava mittavasti. Molemmilla kansalliskielillä.

Varhaiskasvatuksen siirto opetusministeriön hallinnointiin vuonna 2013 ja vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki nostivat lopulta esiin mittavan varhaiskasvatuksen opettajatarpeen. Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja sen toiminnasta vastaavat opettajakoulutetut opettajat. Tähän on vastattava lisäämällä pysyvästi ja kiireellisesti varhaiskasvatuksen opettajien, erityisopettajien ja kasvatustieteen maistereiden koulutusmääriä yliopistoissa, jotta päiväkodeissa on siirtymäajan päättyessä varhaiskasvatuslain mukainen henkilöstörakenne.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien saatavuusongelmat tulee ratkaista viipymättä, sillä ne heijastuvat nykytilanteessa suoraan lapsen saamaan kehityksen ja oppimisen tukeen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien saatavuuden varmistamiseksi myös erityisopettajien koulutusmääriä tulee nostaa nykyisestä, varhaiskasvatuksen opettajakoulutusten tapaan. Tarve on mittava myös ruotsinkielisten ja saamenkielisten varhaiskasvatuksen erityisopettajista.

Varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen riittävyydestä on huolehdittava, sillä uusi laki muutti päiväkodin johtajien kelpoisuuden varhaiskasvatuksen maisteritasoiseksi vuodesta 2030 alkaen. Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen tarvitsee suomalaista varhaiskasvatustutkimusta ja opettajakoulutus tarvitsee varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen suorittaneita kasvatustieteen tohtoreita. Varhaiskasvatuksen maisterikoulutus on silta varhaiskasvatuksen tohtoritutkintoon. Tältä osin tarvitaan myös varhaiskasvatukseen suuntautunutta kasvatustieteen maisterikoulutusta. Koulutusmääriä tulee lisätä myös saamenkielisen ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksiin.

Riittävä aloituspaikka olisi vähintään 1000 aloituspaikkaa vuosittain. Nykyisillä tutkintotavoitteilla ei päästä kuin noin 850 aloituspaikan tasolle.

- ➔ **Yliopistojen rahoitusta varhaiskasvatuksen opettajien lisäkoulutukselle tulee jatkaa 3milj. eurolla vuodelle 2022**

2. Toimenpiteet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon turvaamiseksi, ml. etäopetuksesta aiheutuneiden haittojen ja oppimisvajeen paikkaaminen

VOL pitää tärkeänä, että varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi sekä osallistumisasteen nostamiseksi toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen pilotointihanke.

On myös kannatettavaa, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen johtajuutta kehitetään ja tuetaan oppilaiden ja lasten lukutaidon ja -kulttuurin varhaista kehitystä.

VOL kannattaa myös sitä, että varhaiskasvatuksessa toteutetaan toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi sekä saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueen kunnissa suunnataan rahoitusta.

-> VOL esittää, että varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseksi ja lasten yhdenvertaisten oppimisedellytyksen varmistamiseksi on tarpeen poistaa kaikki esteet yli kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumiseksi. Pitkällä aikavälillä paras keino olisi muuttaa varhaiskasvatus osapäiväisesti maksuttomaksi kaikille yli 3-vuotiaille.

->

VOL katsoo, että koronatukea tulee budjetoida usean vuoden ajan varsinaisessa talousarvioesityksessä, jotta se on ennakoivasti mukana kuntien omissa talousarvioissa ja ennakoinnissa. Pandemiasta toipumisen parasta lääkettä on se, että varhaiskasvatusta kehitetään viime vuosien linjausten mukaisesti, jotta se kehittyy laadultaan vahvaksi ja tasalaatuiseksi.

4. Opettajien täydennyskoulutuksen tarpeet ja mahdollisuudet

Tutkimukseen mukaan varhaiskasvatuksen opettajat ovat sitoutuneet varsin vahvasti ammattiinsa, mutta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettajien pysyminen ammatissaan varmistetaan. Erityisesti nyt pandemian jälkeisenä aikana.

➔ **VOL esittää, että alle viisi vuotta opettajien työtä tehneiden opettajien mentorointiin suunnataan 6 miljoonaa euroa vuonna 2022.**

Korkeasti koulutettujen varhaiskasvatuksen opettajien saamiseksi on kasvatettava ja tehostettava jo kasvatustieteen tutkinnon suorittaneiden opettajien muuntokoulutusta varhaiskasvatuksen opettajiksi. **Yliopistoille on suunnattava pysyvä määräraha varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksiin.**

Täydennyskoulutuksessa tulee edistää myös suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen saatavuuden parantamiseksi.

Helsingissä 5.10.2021

Anitta Pakanen

puheenjohtaja
Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto

Jaana Lahdenperä-Laine

Varhaiskasvatuksen asiantuntija
Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto